

בכלל לא מצחיק

מאת: יאנוש קורצ'ק, כתבים ו', עמ' 67-72

תרגום: אורי אורלב

זה התרחש ברחוב הראשי של עיר אחת גדולה וסואנת. זאת לא היתה ורשה רבת החסד. על כל פנים, איך בך שום דבר מצחיק.

אם כן, ברחוב הראשי של העיר הזאת עברו אנשים רבים. מי הם היו; מה היתה הכנסתו של כל אחד מהם בשנה; כמה ילדים היו לכל אחד מהם, כמה חטאים, כמה אגרות חוב, כמה זוגות מכנסים, ידידים או עניבות; מי מהם היה חבר בקופת קבורה; האם שחק בקלפים, או בביליארד; האם נהג לקנות שאריות במכירות חסול, או לפי אמה, או אולי לפי "חתיכה"; בסופו של דבר, מה היו דעותיהם על הרפרטואר החושני של התאטרונים, על חסר הטקט של אמריקה שדחתה את המתנה הגרמנית הנהדרת, ואחרון-אחרון – מה דעתו על השתתפות סוסי הארוות הפולניות במרוצי סוסים בינלאומיים – אבל לא אזכיר זאת מאחר שאין בך שום דבר מצחיק.

באותו רחוב ראשי צעד נער לבוש קרעים שגלו בערך עשר עד שתים-עשרה. אני אומר "בערך" מכיון שמראית העין מטעה לעתים קרובות. שציפנובסקי המנוח העיר, שלא פגש בשום מקום כל כך הרבה נערים קשישים וילדים בני חמשים – כמו אצלנו; מצד שני אפשר לפגוש כאן ישישים צעירים מאוד, שאינם ראויים ליחס של כבוד, ובשערים לא זרק שיבה, מפני שאין להם שערות.

ובכן, הלך הנער ברחוב.

אם רק היה מהלך, לא היה בך שום דבר מצחיק; אבל הוא התנדנד ונפל על המדרכה שעלתה לעיריה ארבעים ושמונה רובלים לחצי מטר מרבע.

הוא נפל והוא שוכב על המדרכה השנה ארבעים ושמונה רובלים לחצי מטר מרבע – ואינו זז. ואם לא די בך, בעת שנפל גם הטיח את ראשו בקיר הבית שבו "חברת האשראי העירונית" בכבודה ובעצמה משקעת בעשרים וחמשה אלף רובל ונוסף לכך יש לה עוד שבע משכנתאות, שמהן הרביעית והחמישית הן למען האמת פיקטיביות. החנויות שבבית הזה משלמות שכר דירה של שנים ושלשת אלפים רובל לשנה.

אמנם אין בך שום דבר מצחיק, ובכל זאת כל אחד יבין על נקלה שאותו נער בן האחת-עשרה בערך קבל מכה חזקה בראשו. ובאמת, דם התחיל לנזל מראשו הפצוע; דם אדם בדיוק כמו דם שהיה נזל מראש של כל בן-של-אמא, קז'יו, ולדצ'יק או זאנוש, או מראשה של בת יחידה בעלת נדונה – אם היה מישהו מהם נופל במקרה על המדרכה היקרה של הרחוב הראשי ומטיח את ראשו בקיר הבית שבו משקעת "חברת האשראי העירונית", שבבעלותה שבע משכנתאות, ששתים מהן למען האמת פיקטיביות. אין בך שום דבר מוזר.

העוברים והשבים של העיר, שלא היתה ורשה, הקיפו את הנער השוכב במעגל צפוף. כל עובר-ושב ממצע הוא, בין השאר, בעל מוח ולב, כך שהקהל הגדול שהצטופף במקום היה מסוגל לחשב ולדבר, ולאמתו של דבר התחיל לחשב ולדבר.

אדון אחד, שקפסת עוגות היתה תלויה על כפתור מעילו, נאנח בכל זאת ואמר:

– ילד מסכן.

לאדון הזה היו בודאי לא רק עוגות, מלח ולשון, אלא גם לב. מפני שלא כל אחד. במקרים דומים האדם מאבד את כשר המחשבה ההגיונית ורק הלב מסוגל להכתיב תגובה רגשית נעלה לאברי הדבור שלו, תגובה ריונית אהבה ונכונות להקרבה עצמית.

– ילד מסכן – אמר האדון עם הלב בחזהו ועם קפסת עוגות התלויה על כפתור מעילו; ולא רק אני שמעתי את דבריו, אלא גם ארבעים אנשים אחרים שעמדו בקרבתו; והוא היה צנוע כל כך, שאמר

זאת בעלום שם, זאת אומרת לא לשם פרסום; וכעבר רגע אפלו חמק מתוך הקהל בלי לעורר תשומת לב ונעלם בין העוברים והשבים ברחוב הראשי.

גם האחרים עמדו עקשו על חמרת המצב ולעזרת הילד הגיעו בבת אחת מכמה כוונים – אגרות והבעות השתתפות.

מחשבה חדשה; מישהו אמר:

– אולי התעלף מרעב, המסכן?

כל רעיון חדש, כל אמת חדשה או השערה נועזת, בטרם יתקבלו על דעת הכל, בטרם יקדש אותם המאבק ויתעטפו בזהר של נצחון – חזבים לעבר דרך אש צולבת של האשמות, חסר אמון, לעג והוקעה של ההמון, מה שבהחלט אינו מצחיק כל עקר.

– ואולי הוא רק מעמיד פנים? – אמר באמץ ברנש אחד המחזיק יד אחת בתוך הכיס שבו נמצא הארנק ואת שתי אצבעות ידו השנייה בכיס הקטן שבו נמצא השעון, מפני שאין ספק שבתוך הקהל שהתאסף היה יכול להמצא מגול אחד המוכן לנצל את התרגשותם של גומלי החסדים הנאצלים. תבונה בוגרת ולבבות הבוערים באש אמת דוקא מתאפיינים בשקול דעת ברנעי התרגשות כללית – שקול דעת ושקט נפשי ברנעים מכריעים, כאשר רגע אחד של חסר תשומת לב יכול לעלות לנו אחת ולתמיד לא רק בשעון, אלא גם בשרשרת הזהב, שלא להזכיר את המפתח.

– ואולי הוא רק מעמיד פנים?

כמובן! כמה פעמים חשוב קר מוציא מגורנו אגרות השתתפות בצער, כמה פעמים תעלול נבזי מקפיא על שפתינו משב חמים של בטויים נעלים אשר נצאו כקרו אור מפיו של האדון עם קפסת העוגות התלויה על כפתור מעילו: – ילד מסכן.

האם הקרוב הזה עמד לפל שלל בידי הילד ההפכפך? הוי כוחות הרשע, הוי ברקי השחיתות, הוי בצח טובענית של רקבון!

בתוך הדממה המבשרת רעות נשמע קול:

– מה פתאום מעמיד פנים? הרי הוא מדמם.

הוי כמה שאני מודה לך על שחלצת אותי מתהומות הפקפוק וחסר האמון.

– כן, כן – אמר האדון השקול, שהחזיק בשרשרת הזהב של שעונו ועזב את ההתקלות בחיוד של בוז.

הוא אמר: "כן, כן". מה זאת אומרת?

באותו רגע דחף אותי מישהו מאחור וחשתי כאב דוקר בצד, וכאשר התנדף זעמי בגלל ההתקפה הגסה על היבלות שלי – ראיתי דלפון לבוש סחבות רכון מעל השוכב המעלף.

– קח, תשתה קצת – אמר לו.

אדם שאינו כותב לעולם לא יצליח להבין את האדם הכותב. במקום שבו סוחר יינות ממצע, מילד, יצרן אופנים או יצרן צפרני פתיכה מקומיים – יפרץ בבכי תמרורים – שם יכתב המשורר אידייליה וישלח אותה לתחרות. במקום שם בעל נחלה לשעבר, המחפש תעסוקה, עורך שערוריה בהגיגו על כבודה של נערה צעירה שמישהו נטפל אליה בגסות ברחוב ויאסר ליומים על הפרעה לסדר הצבורי – שם יכתב איש המוסר מאמר על קלקול המדות, יעשה פרסמת לעצמו ויגרום שתי כוסיות קונגאק, פריד, ליברה של נזר וסליות חדשות לנעליו.

כך שאין פלא שאני, בעודי מתבונן בילד השוכב על המדרגה המזפרת לעיל, ובנער לבוש הבליים הרכון מעליו – לא לחשתי בשפתיים רועדות: "ילד מסכן" – ורק העליתי במחשבותי מלודרמה בחמש מערכות עבור "התאטרון העממי" תחת הכותרת: "הבן האובד, כלומר פגר ליד פגר".

היתה לי כבר התמונה האחרונה של המערכה האחרונה.

יגאל קורצק
اسرائيل تقرا كورتشاك

הנער הזה – הוא בן חטוף. ילד שנגנב מהוריו; אביו המלאש מבזבז את כל הונו על חפוישי שווא; את כל מה שנותר הוא מבזבז על שתיה; פתאום הוא רואה את הילד שלו כאן, ברחוב, מכיר אותו לפי סימן לדה שעל צוארו וקורא:

– בני!

הנער:

– אבי!

האב:

– ילדי היקר!

הנער:

– אני הולך למות.

האב:

– אתה חייב לחיות!

הנער גוסס. האב מתרומם ומטיח את ראשו בכל כוחו בקיר הבנין של החברה שיש לה שבע משכנותאות. ברקע נשמע קול החצוצרה של כרפרת העזרה הראשונה. המסוף יורד.

אני מתעורר מהרהורי. תוקף אותי גל חדש של רגשות.

אתם, המלעזים, אתם המבשרים בקולות עורב שהאדם הוא רק זכר או נקבה, שהוא תמיד אנכי, אלו הייתם שומעים את רחש ההתמרמרות שעבר בקהל למראה הצעיר לבוש הסחבות שנסה להשקות את המסכן המעלף בלגימת וודקה, אתם שסמק הבושה סר מפניכם בשעת הוללות – הייתם זוכים בו שוב ברגע זה.

– לך לעזאזל, שכור, אל תתן לילד להשתפר! – נשמעו קולות מאימים תוך ההמון הזועם.

לא, אז לא – השיב הצעיר והסתלק וכך הציל את חייו.

לא אחזר על כל הדברים שנאמרו בקהל המצטופף; לא אזכיר את כל המלים העטופות באהבת האלת, המרפדות בהשתתפות בצער, המשווחות בדאגה לגורלו של האחר, חסר השם, הפרחח המלכלך – שהתעופפו בחלל לעבר המקום אשר, פי שנאמר בדו"ח, היה מרצף אבני גרניט של פגנות טובות [הגהינוס]. בקהל, מלבד שמנת האינטליגנציה, מלבד אנשים בעלי תעודות בגרות ודיפלומות, מלבד בני אדם שמעצם טבעם הם בעלי לב יותר גמיש ורך, מלבד נשים הנוטות מטבען הרבה יותר להזיל דמעות – נמצאו גם זבנים מחנויות של ציוד אופטי, עוזריהם הצעירים של רואיחשבון, סוכני מודעות פרסום, מתוכים של מגרשי וילות לפי אמה ומוכר אחד של פרטיסי ההגדלה היהודית. כל האנשים האלה הביעו את השתתפותם בצער קרובן התאונה המסתורית – מי בצורה פיוטית פחות ומי בצורה פיוטית יותר, מי בקול רם ומי חרש, מי בפולגנית רהוטה ומי בשפה משבשת.

לא אספר מה קרה לנער, שהרי אין בכך שום דבר מצחיק. הייתי מעגן אף ורק להביא לידיעתכם את העבדה שיש לבני אדם לב וגם רגשות. אבל הייתי יכול לספר לכם שכרפרת העזרה הראשונה הביאה את הנער לבית חולים, שם קבלו אותו למרות שלא היה מקום. הוא אכל פנאיה בטעות ראשי גפרורים מחמת הרעב.